

Centrum Ochrony Mokradeł
Sprawozdanie merytoryczne z działalności w 2008 r.

1. Projekt LIFE Nature „Ochrona i poprawa stanu siedlisk rzadkich motyli podmokłych łąk półnaturalnych”

Celem projektu jest czynna ochrona przyrody na obszarze czterech ostoi Natura 2000: Bagno Całowanie, Puszcza Kampinoska, Torfowisko Sobowice, Torfowiska Chełmskie. Projekt skupia się na utrzymaniu, poprawie jakości siedlisk i odtworzeniu podmokłych i zmiennowilgotnych łąk, które są miejscem bytowania rzadkich gatunków motyli. W szczególności projekt dotyczy sześciu gatunków motyli z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej: modraszka telejusa, modraszka nausitosa, czerwończyka fioletka, czerwończyka nieparka, strzępotka edypusa, przepłatki aurinii. Ze względu na swoją ekologię, wszystkie te gatunki są silnie powiązane ze specyficznymi gatunkami żywicielskimi, które występują na podmokłych półnaturalnych łąkach (łąki kaczęncowe *Calthion* i łąki trzęślicowe *Molinion*).

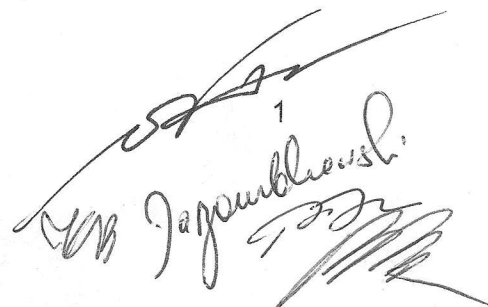
W roku 2008 CMok, jako jeden z partnerów omawianego projektu, zrealizował następujące działania:

1. Wycinanie zakrzaczeń: Puszcza Kampinoska - 24,01 ha
2. Pierwsze koszenie: Bagno Całowanie - 18,6 ha, Puszcza Kampinoska - 58,3 ha, Torfowiska Chełmskie - 11 ha.
3. Remont drogi dojazdowej na Bagnie Całowanie
4. Remont zastawek na rowach na Bagnie Całowanie
5. Opracowanie lokalizacji i metod renaturyzacji stosunków wodnych w Puszczy Kampinoskiej (realizacja prac w terenie – styczeń 2009)

Lokalizację oraz dobór metod restytucji stosunków wodnych oparto na monitoringu stosunków wodnych, prowadzonym w 2007 roku (odczyty z piezometrów zainstalowanych przez IMUZ), oraz na rozpoznaniu terenowym z udziałem pracowników Kampinoskiego Parku Narodowego, wykonanym w maju 2008. Na tej podstawie, wytypowano 2 obszary na których jest możliwe i pożądane ograniczenie odwadniającego działania rowów melioracyjnych, tj. Opaleń i Truskaw.

Jako, że rowy przeznaczone do zablokowania nie są duże i tylko okresowo pełnią istotną rolę odwadniającą, wybrano metodę ich odcinkowej likwidacji za pomocą przetamowań ziemnych. Rozmieszczenie przetamowań zaplanowano tak, aby powstrzymać odpływ wody z gleby w okresach wiosennych i wczesnoletnich, ale jednocześnie nie dopuścić do całkowitego zalania łąk wiosną, co byłoby niekorzystne dla populacji gatunków motyli, będących przedmiotem ochrony w projekcie.

6. Restytucja przyrodnicza łąk półnaturalnych na nieużytkach porolnych w rezerwacie przyrody „Bagno Serebryskie”.

1
Jędrzejewski

Wyniesienia mineralne na torfowisku Bagno Serebryskie są potencjalnym siedliskiem cennych przyrodniczo, półnaturalnych zbiorowisk łąkowych. Celem restytucji przyrodniczej w ramach projektu jest odtworzenie tych zbiorowisk na byłych działkach rolnych, gdzie stopień degradacji spowodowany antropopresją uniemożliwia bądź znacznie spowalnia ich spontaniczne osiedlenie się. Restytucja polegała na głębokiej orce (z całkowitym odwróceniem skiby) i zabiegach uzupełniająco-doprawiających, a następnie na rozrzuceniu nasion i siana nasiennego, pozyskanych z obszarów referencyjnych, które położone są możliwie blisko. Zabiegi te przeprowadzono na obszarze 6.5ha.

7. Restytucja warunków siedliskowych na Bagnie Całowanie - zrywanie zdegradowanej wierzchnicy-murszu

Odtwarzanie siedlisk łąk podmokłych na głębokich glebach torfowo-murszowych, które zostały silnie zdegradowane wskutek głębokiego odwodnienia, wymaga usunięcia głębszej warstwy gleby (murszu) – tzw. wierzchnicy torfowiska o miąższości 30-40 cm. Takie zabiegi zaplanowano na 2 ha zdegradowanych łąk na Bagnie Całowanie. Prace rozpoczęły się jesienią i do końca roku 2008 wykonano ok. połowę z zamierzonej powierzchni.

8. Opracowanie 25 planów rolno-środowiskowych dla łąk na obszarach objętych projektem.

W ramach Programu rolnośrodowiskowego, w 2008 roku kontynuowano użytkowanie łąk na Obszarze Natura 2000 Bagno Całowanie na powierzchni 11,69 ha, z czego 4,59 ha w pakiecie P01a01Półnaturalne łąki jednokośne – z przewagą łąk bagiennych; 5,40 ha w pakiecie P01b Półnaturalne łąki dwukośne – z przewagą łąk wilgotnych oraz 1,7 ha w pakiecie P02b01 Pastwiska nizinne z wypasem tradycyjnym.

Ponadto od 13 właścicieli wydzierzawiono nieużytkowane od co najmniej kilku lat łąki, o powierzchni 9,68 ha, stanowiące siedliska lub potencjalne siedliska dla rzadkich gatunków motyli: czerwoczyka fiołетка lub modraszka telejusa. Grunty te przywrócono do użytkowania. Pierwszy pokos wykonano w ramach projektu LIFE Nature „Ochrona i poprawa stanu siedlisk rzadkich motyli podmokłych łąk półnaturalnych”, a kolejny opłacono ze środków z płatności obszarowych, do których włączono działki w 2008 roku. Przez kolejne pięć lat, od 2009 roku użytkowanie na tych łąkach będzie kontynuowane w ramach Programu rolnośrodowiskowego.

Poza tym w 2008 roku Centrum Ochrony Mokradeł wygrało przetarg na dzierżawę 56,77 ha łąk w rejonie miejscowości Granica w Kampinoskim Parku Narodowym. Od 2009 roku będą one również użytkowane w ramach Programu Rolnośrodowiskowego.

W sezonie w 2008 roku wykonano rozpoznanie ornitologiczne lub botaniczne na wszystkich działkach dzierżawionych przez CMok. Na łąkach wykazujących wystarczające walory przyrodnicze wykonano pełne dokumentacje ornitologiczną lub botaniczną, uprawniające do włączenia łąk od 2009 roku do pakietu rolnośrodowiskowego Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000.

W sumie opracowano 25 planów rolnośrodowiskowych dla łąk na obszarach objętych projektem. Objęcie łąk programami rolno-środowiskowymi zapewni ich ekstensywne użytkowanie również po zakończeniu projektu LIFE.

2. Ochrona doliny Rospudy – postępowanie administracyjne

Styczeń 2008 – uczestnictwo Wiktora Kotowskiego w obradach Okrągłego Stołu

12 lutego 2008 – GDDKiA składa kasację na wyrok WSA z dnia 10.12.2007, zaskarżający decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie obwodnicy Augustowa

31 marca 2008 – odpowiedź CMok na ww. kasację

Wierzbna 2008 – NSA odrzuca ww. kasację, wyrok staje się prawomocny

3. Projekt Ekofunduszu „Czynna ochrona lipiennika Loesela w północno-wschodniej Polsce”

Projekt został zaakceptowany przez Zarząd Ekofunduszu w październiku 2008. Obecnie trwaia jeszcze formalności związane z podpisaniem umów jednak prace przygotowawcze do realizacji projektu a także pierwsze prace terenowe zostały już zrealizowane w 2008 roku.

Ochrona lipiennika Loesela ma priorytetowy charakter z racji obecności tego gatunku w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (1992); podlega on także Konwencji Berneńskiej (1979). Ze względu na znaczące zasoby gatunku w skali całej UE, Polska jest szczególnie zobowiązana do jego ochrony, a ponadto działania ochronne mają tu największe szanse powodzenia. Objęta działaniami w ramach projektu populacja suwalska ma kluczowe znaczenie dla przetrwania gatunku w Polsce, a ze względu na jej rozmiar i liczbę stanowisk – także w skali całej Unii Europejskiej.

Główną przyczyną wymierania tego storczyka jest zanikanie siedlisk – w Polsce przede wszystkim silnie uwodnionych torfowisk mechowiskowych, zasilanych wodami bogatymi w węglan wapnia. Ten zdecydowanie światłolubny gatunek posiada małe zdolności konkurencyjne i zanika w szybkim tempie ze względu na zmiany roślinności mszystych torfowisk spowodowane ich przesuszeniem i/lub zaprzestaniem tradycyjnego kośnego użytkowania. Stanowiska lipiennika Loesela planowane do objęcia działaniami ochrony czynnej, były w zdecydowanej większości użytkowane w przeszłości (do lat osiemdziesiątych XX w.) jako łąki i miały charakter nieleśny. Obecnie, przy braku tego typu zabiegów, ich roślinność podlega sukcesji w kierunku zbiorowisk zaroślowych i leśnych, co prowadzi do zmniejszania liczebności populacji i utraty stanowisk gatunku. Celem projektu jest poprawienie stanu i powiększenie areалу siedlisk lipiennika Loesela, a przez to zwiększenie liczebności i poprawienie kondycji najważniejszej polskiej metapopulacji gatunku.

W ramach projektu planowane jest usunięcie nalotu drzew i krzewów oraz wykonanie koszeń na 6 torfowiskach stanowiących siedliska lipiennika – w nadleśnictwach: Augustów, Płaska, Szczebra i Pomorze. Jesienią 2008 uzgodniono szczegółowy zakres prac z Nadleśnictwem Augustów oraz Nadleśnictwem Płaska. Pod koniec roku wycięte zostały zakrzaczenia na torfowisku w Nadleśnictwie Płaska. Wycinka zakrzaczeń na torfowisku nad Biebrzą w Nadleśnictwie Augustów ma się rozpocząć na początku roku 2009.

4. Dni Wierzby Głowiastej 2008

W lutym 2008 wspólnie z Towarzystwem Przyrodniczym "Bocian" (organizator akcji) oraz Zespołem Parków Krajobrazowych Mazowieckiego, Chojnowskiego i Brudzeńskiego, obchodzono "Dni Wierzby Głowiastej 2008" – w ramach obchodów ogławiano wierzby na terenie Mazowieckiego Parku Krajobrazowego.

Od wieków wierzby głowiaste wrosły w polski krajobraz. Często spotkać je można w dolinach rzek, na miedzach wśród pól i łąk oraz w bezpośredniej bliskości zabudowań. Szczególnie chętnie sadzone były przez osadników na terenach zalewowych, to właśnie przybysze z Holandii i Niemiec potrafili żyć i pracować zgodnie z rytmem rzek, a wierzby pełniły w ich gospodarstwach ważne funkcje. Nie tylko dostarczały budulca na płoty zatrzymujące żyzne namuły podczas wylewów rzeki oraz opału. W czasie powodzi, posadzone wokół gospodarstw zabezpieczały je przed niszczącym pochodem lodów czy

10/3
3
Jajambkowski

resionymi z nurtem rzeki powalonymi drzewami. Z czasem stały się ważnym elementem krajobrazu kulturowego oraz cennym środowiskiem przyrodniczym.

Najczęściej sadzone i ogławiane są u nas wierzba krucha i wierzba biała. Są to gatunki szybko rosnące, o miękkim, łatwo próchniejącym drewnie. Już w wieku kilkunastu lat od posadzenia możemy uzyskać doskonałe siedlisko dla dzikich zwierząt. W wyniku systematycznego ścinania pędów na stałej wysokości, tworzy się charakterystyczna "głowa wierzbową" - zgrubienie z licznymi dziuplami i szczelinami - zamieszkiwane przez wiele gatunków ptaków. Są to nie tylko dziuplaki, takie jak pospolite sikory, wróble, szpaki, kawki, pliszki, ale także coraz rzadsze: dudki, pójdzki, puszczyki czy kraski. Gęste wierzbowe pędy i obszerne dziuple dają też schronienie kaczkom krzyczówkom, drozdom, gołębom grzywaczom, spotkać też można na ogłowionych wierzbach gniazda bocianie. Zerują na niej owady przyciągające liczne ptaki. Miękkie drewno ułatwia kucie dziupli nie tylko dzieciom, ale też np. sikorom czarnogłówkom. Wnętrze wypróchniałych wierzb często zasiedlają coraz rzadsze trzmiele - drugi z najważniejszych po pszczołach gatunek zapylający rośliny. Dla wielu innych rzadkich i chronionych gatunków owadów to cenne na terenach rolniczych siedlisko. Wierzby dostarczają pożywienia i ukrycia także ssakom. Z ukryć w popękanych pniach korzystają zające, jeże i liczne drobne gryzonie. W próchnie zimują padalce. Na przedwiośniu pyłek z kwiatów wierzbowych jest ważnym pożytkiem pszczelim. Sielski krajobraz z licznymi szpalerami wierzb głowiastych ma też duże znaczenie kulturowe. Kojarzony jest nie tylko z Żelazową Wolą i muzyką Chopina, wielu malarzy uwieczniało go na swoich płótnach, są też wdzięcznym obiektem fotografii przyrodniczej. Coraz mniej gospodarzy sadi "żywokoły" na swoich miedzach i coraz mniej jest samych miedz. Wiele wierzb wycięto, aby ułatwić sobie uprawę roli sprzętem mechanicznym, a pozostałe często wypalane są przez wandalów. Liczne gatunki ptaków związane z krajobrazem rolniczym i dziuplami gwałtownie zmniejszyły swą liczebność np. pójdzka, dudek. Przeprowadzone działania na obszarze MPK stanowiły część ogólnopolskiej akcji kierowanej przez TP Bocian. Odzew na potrzebę ochrony wierzb głowiastych spotkał się z dużym zainteresowaniem - w ogławianiu udział wzięło kilkadziesiąt osób - w sumie ogłowiono kilkanaście drzew w okolicach wsi Podbiel. Materiał drzewny pozostały po ogławianiu przekazany został lokalnym mieszkańcom, którzy wykorzystali go jako opał. Część wierzbowych gałęzi została ukorzeniona i wsadzona wzdłuż miedz w okolicach wsi Podbiel.

5. Rozwój bazy administracyjnej dla realizacji działań statutowych Centrum Ochrony Mokradeł

Projekt jest realizowany dzięki dotacji Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i ma na celu objęcie północno-wschodniej Polski bardziej intensywnymi niż dotychczas działaniami ochrony czynnej torfowisk, jako że jest to obszar obfitujący w obiekty o szczególnie wysokiej wartości przyrodniczej. W ramach projektu finansowane jest m.in. etat koordynatora terenowego, dyrektora biura CMok i administratora strony internetowej. Dzięki sprawnemu funkcjonowaniu głównego biura CMok w Warszawie możliwe jest bardziej skuteczne realizowanie wszystkich projektów stowarzyszenia. Usprawnienie funkcjonowania strony internetowej stowarzyszenia umożliwi osobom zainteresowanym włączanie się w realizowane działania oraz śledzenie bieżącej pracy stowarzyszenia.

W związku ze zmianami kadrowymi w Stowarzyszeniu zadania dyrektora biura zaczęły być realizowane z opóźnieniem. W ramach przeprowadzonych prac przygotowano rozliczenia finansowe i przygotowano wstępne rozliczenie roczne. Ponadto objęto bezpośrednim nadzorem nowego pracownika stowarzyszenia (rozpoczęcie pracy na przełomie

403 4
Dziękuję
[Signature]

listopada i grudnia), którego etat finansowany jest przez Urząd Pracy w ramach programu Pierwsza Praca.

W ramach przedsięwzięcia przygotowano i umieszczono na stronie internetowej stowarzyszenia aktualizacje informujące o wydarzeniach związanych z obszarami podmokłymi. W sumie zamieszczono 18 informacji, starając się aby nowa wiadomość pojawiała się co najmniej 2-3 razy w tygodniu. Ponadto, zeskanowano i umieszczono w internecie sprawozdania merytoryczne i finansowe Centrum Ochrony Mokradeł za minione lata. Poza tym opracowano koncepcję przebudowy oraz integracji dwóch witryn internetowych stowarzyszenia.

6. Dzień Mokradeł

Obchody Światowego Dnia Mokradeł w Warszawie organizowane były pod hasłem „Zdrowe bagna – zdrowi ludzie”. W dniu 2 lutego 2008 odbyły się prelekcje oraz pokazy slajdów, zorganizowane w budynku Obserwatorium Astronomicznego UW, we współpracy z Wydziałem Biologii UW. Prelegentami byli: dr Łukasz Łuczaj (Jak przeżyć na bagnie – o jadalnych roślinach z mokradeł) oraz dr Marcin Zych (O roślinach i psich koślaskach, czyli duże i małe pożytki z mokradeł). Diaporamy przedstawili członkowie Związku Polskich Fotografów Przyrody: Marek Lach, Marek Lejbrandt oraz Anna Dobrowolska i Jan Bober. Ponadto, zorganizowano dwie audycje na temat mokradeł w radiu TOK FM. W „Gazecie Wyborczej” ukazał się wywiad Adama Wajraka z Wiktorem Kotowskim pt. „Bagna są zdrowe”.

7. Koszenie i stożenie na Całowaniu

25 października 2008 r. Stowarzyszenie Centrum Ochrony Mokradeł zorganizowało na Bagnie Całowanie zbiorowe zbieranie siana, połączone z nauką stawiania tradycyjnego mazowieckiego stogu. Celem akcji było zebranie jak największej ilości siana z jednej z łąk wilgotnych użytkowanych przez CMok. Odpowiednio późne koszenie oraz usuwanie biomasy pozwala na istotną poprawę stanu oraz zachowanie siedlisk podmokłych łąk, cennych głównie ze względu na żyjące tu gatunki ptaków i motyli. Część łąki, na której trwały prace położona jest na wydmie i stanowi siedlisko rzadkiego gatunku motyla modraszka telejusa. W bardziej wilgotnej zachodniej części łąki ta jest siedliskiem lęgowym derkacza. W stożeniu uczestniczyło kilkanaście osób: członkowie stowarzyszenia, inni zainteresowani uczestnicy oraz miejscowi gospodarze. Efektem ich działań było zebranie większości siana z łąki i zbudowanie typowego mazowieckiego stogu. Relacje z akcji znalazły się zarówno na stronie internetowej Stowarzyszenia, jak i w lokalnej prasie (Linia Otwocka).

8. Derkacze

31 maja 2008 roku odbyło się „V Liczenie derkaczy na Bagnie Całowanie”. Jest to cykliczna impreza organizowana corocznie przez Centrum Ochrony Mokradeł, mająca na celu monitorowanie liczebności wybranych gatunków ptaków, a także propagowanie idei badań i ochrony przyrody. Podobnie jak w poprzednich latach, obok derkaczy (*Crex crex*) za pomocą nasłuchów liczone były również inne gatunki ptaków odzywające się nocą o tej porze roku (przepiórka *Coturnix coturnix*, świerszczak *Locustella naevia*, strumieniówka *Locustella fluviatilis*). W liczeniach wzięło udział ponad 20 osób. Impreza dedykowana była zarówno do przyrodników-amatorów, mieszkańców okolicznych miejscowości, jak i osób zawodowo

403/5
Jozanbowski

zajmujących się ochroną przyrody. Wśród uczestników znaleźli się pracownicy instytucji takich jak: Agencja Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa, Ministerstwo Rolnictwa, Instytut Melioracji i Użytków Zielonych, Centrum Ochrony Mokradł, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, gmina Celestynów czy Mazowiecki Park Krajobrazowy. Inwentaryzacja wymienionych gatunków ptaków objęła tereny otwarte podmokłych łąk obszaru Natura 2000 Bagno Całowanie. Nasłuchy prowadzone były na powierzchni ok. 1500 ha. Podsumowania wyników liczeń z poprzednich lat znalazły się na stronie internetowej Stowarzyszenia. Dane pozyskane w roku 2008 znajdują się obecnie w opracowaniu.

9. Spotkania organizowane przez stowarzyszenie

Luty - Kwiat królowej łąk i korzeń baldrianu, czyli o roślinach leczniczych z bagien. Monika Szewczyk.

Marzec - GIS MOKRADŁA, czyli o mokradłach w komputerze. Zuzanna Oświecimska-Piasko

Kwiecień - WIELKI PROJEKT MAŁEJ RETENCJI - o projekcie małej retencji nizinnej na terenach Lasów Państwowych. Michał Palmąka i Paulina Borkowska z Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych

SKARBNIK
Filip Jorzbkowski
Filip Jorzbkowski

WICEPREZES
Paulina Dzierża
Paulina Dzierża

YCB